

Klassificering av finansiella instrument

– skuld eller eget kapital, del 3

IASB har publicerat ett diskussionsunderlag i vilket de introducerar en modell som syftar till att förbättra IAS 32. I denna tredje och avslutande del beskriver Pär Falkman och Åsa Klasson hur redovisningen av så kallade sammansatta instrument - finansiella instrument som består av en fordran eller en skuld i kombination med ett eller flera derivat-instrument, exempelvis ett konvertibelt skuldebrev ska hanteras i enlighet med den presenterade modellen.

text: **Per Falkman, Åsa Klasson**

ASB HAR PUBLICERAT ett diskussionsunderlag (DP), Financial Instruments with Characteristics of Equity (FICE) i vilken de introducerar en modell som syftar till att förbättra IAS 32 genom att:

- inrätta tydligare principer för klassificering av finansiella instrument som antingen skuldinstrument eller eget kapitalinstrument och
- förbättra upplysningarna som ska lämnas avseende skuld- och eget kapitalinstrument.

I två tidigare artiklar publicerade i Balans Fördjupning nr 4/2018 och i nr 1/2019 har vi beskrivit hur den aktuella modellen inverkar på klassificeringen av kumulativa preferensaktier samt hur finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument ska redovisas i balansräkningen, båda områden innebärande en förändring i relation till dagens praxis.

Avslutningsvis vill vi i detta nummer beskriva hur redovisningen av så kallade sammansatta instrument - finansiella instrument som består av en fordran eller en skuld i kombination med ett eller flera derivatinstrument, exempelvis ett konvertibelt skuldebrev som består av en lånedel och en konverteringsrätt till aktier (option) ska hanteras i enlighet med den presenterade modellen.

DP diskuterar förhållandet mellan sammansatta instrument och så kallade inlösenförpliktelser och föreslår att transaktioner som har samma "utsläknings"-resultat ska redovisas konsekvent oberoende av hur transaktionen är strukturerad - till exempel ett konvertibelt skuldebrev och en teckningsoption på egna eget kapitalinstrument.

IASB:s förslag innebär även att det finansiella instrumentet kan komma att delas upp i en skulddel och en egetkapitaldel, en redovisning som tillämpas i dag vad gäller bland annat konvertibla skuldebrev. Andemeningen är alltså att den presenterade modellen ska göra klassificeringsarbetet enklare även om komplexa instrument är svåra att redovisa just för att de är komplexa. Men andemeningen är mycket god, finansiella instrument som i slutändan kan ge upphov till samma effekter i de finansiella rapporterna ska hanteras redovisningsmässigt på samma sätt.

Under IAS 32 kunde ett bolag välja att för till exempel ett konvertibelt skuldebrev antingen dela upp instrumentet och värdera konverteringsoptionen till verkligt värde via resultaträkningen och värdera värdkontraktet till upplupet anskaffningsvärde alternativt att designera hela instrumentet till "Fair value through profit or loss".

Bakgrund

Kritiker menar att dagens otydlighet har givit upphov till olikheter i praxis. Trots detta så menar IASB i sin utredning att syftet är att ändra så lite som möjligt med avseende på tillämpningen av IAS 32. En diskussion förs vidare i DP huruvida en uppdatering av Conceptual Framework och andra standarder är nödvändigt att genomföra som en direkt effekt av uppdateringen.

Under alla omständigheter inkluderar IAS 32 inte mycket vägledning vad gäller klassificering av sammansatta finansiella instrument utöver traditionella konvertibla skuldebrev. Även i fallet med sammansatta finansiella instrumentså är IASB:s utgångspunkt att den grundläggande modellen ska tillämpas (se nedan).

Figur 1

Modell för klassificering av finansiella instrument som skuld- eller eget kapitalinstrument

	Amount feature	Obligation for an amount independent of the issuer's available resources	No obligation for an amount independent of the issuer's available economic resources
Timing feature			
Obligation to transfer of economic resources required at a specified time other than liquidation		Liability	Liability
No obligation to transfer economic resources at a specified time other than at liquidation		Liability	Equity

”IASB:s mål är att hanteringen vad avser olika instrument i största möjliga mån ska ge upphov till samma typ av lösningar om de kan komma att ge upphov till samma slutgiltiga reglering.”

En tvådimensionell klassificeringsmodell

Den presenterade modellen är tvådimensionell till skillnad från dagens ”modell”. Svaret på två separata frågeställningar (dimensioner) ger svaret på hur ett instrument ska klassificeras.

När det gäller finansiella instrument som består av två eller fler delar (dessa instrument kan komma att regleras på olika sätt) skiljer IASB på två olika typer av instrument:

- Kontrakt vilket innebär att bolaget erhåller likvida medel i utbyte mot egna eget kapitalinstrument (asset/equity instrument).
- Kontrakt som innebär att en skuld utsläcks i utbyte mot egna eget kapitalinstrument och eller kontrakt som innebär att egna eget kapitalinstrument utsläcks i utbyte mot att en skuld redovisas (liability/equity instrument).

Så kallade liability/equity instrument ger under normala omständigheter upphov till någon av följande slutgiltiga händelser:

- Konvertering av skuld till eget kapital, exempelvis ett konvertibelt skuldebrev
- Förpliktelse att ”släcka ut” egna eget kapitalinstrument, exempelvis utgivna eget kapitalinstrument och en utgiven sälj (put) option på desamma.

IASB:s mål är att hanteringen vad avser olika instrument i största möjliga mån ska ge upphov till samma typ av lösningar om de kan komma att ge upphov till samma slutgiltiga reglering. IASB skriver att händelser där liknande kontraktuella rättigheter och förpliktelser uppstår ska hanteras på ett liknande sätt oavsett hur de paketeras, det är helheten som ska bedömas.

Sammanfattningsvis skriver IASB att det är möjligt att strukturera rättigheter och skyldigheter på något av följande sätt och ändå skapa samma ekonomiska förutsättningar för det emitterande företaget:

- En finansiell skuld och ett finansiellt derivat som kan komma innebära att en skuld ersätts med en leverans av egna eget kapitalinstrument
- Ett eget kapitalinstrument och ett finansiellt derivat som kan komma att innebära att eget kapitalinstrumentet (utsläcks) ersätts med ett skuldinstrument som uppfyller den presenterade modellens definition av ett skuldinstrument

Ovanstående beskrivningar kommer alltså i flera fall att ge upphov till samma effekter och det är detta faktum som IASB söker visa och lösa så att olika namngivna instrument trots allt ger upphov till samma redovisningslösningar. IASB:s förslag innebär sammanfattningsvis att ett företag ska:

- För ett fristående derivat som används för att släcka ett eget kapitalinstrument, överväga helheten, det vill säga rättigheter och skyldigheter avseende det utgivna derivatet och icke-derivatinstrument som kommer att släckas.
- För ett sammansatt instrument eller en förpliktelse att lösa in eget kapitalinstrument ska den finansiella skulden och eget kapitalkomponenterna klassificeras och redovisas separat. I de fall ett företag inte har en ovillkorlig rätt att undvika utsläckning som har funktionen/egenskaperna av en finansiell skuld ska företaget:
 - klassificera den oundvikliga förpliktelsen som en icke-derivativ finansiell skuld i enlighet med modellen,
 - klassificera eventuella kvarvarande rättigheter och förpliktelser som ett eget kapitalinstrument, en finansiell tillgång eller en finansiell skuld i enlighet med derivatklassificeringsprincipen i modellen.

Om ett företag har en ovillkorlig rätt att undvika alla utsläckningsresultat för ett finansiellt instrument som har funktionen/egenskaperna av en finansiell skuld innehåller det finansiella instrumentet inte en skuldkomponent.

Antag följande scenarier:

1. Ett företag emitterar 100 egna eget kapitalinstrument och ger samtidigt ut en säljoption (put option) som ger innehavaren möjlighet att ”lämna” tillbaka eget kapitalinstrumenten och då erhålla 110. Optionen kan användas om två år.
2. Ett företag emitterar 100 eget kapitalinstrument som är ”puttable” om två år för 110.
3. Ett företag emitterar ett skuldinstrument som ger innehavaren 110 kronor om två år samtidigt som de ger ut en option som ger innehavaren rätten att konvertera det aktuella lånet till 100 egna eget kapitalinstrument (antingen som ett optionskontrakt eller som en option som en del av låneförbindelsen).

Samtliga beskrivna förutsättningar ovan innebär att företaget har en förpliktelse (finansiell skuld) att betala 110 om två år samtidigt som det föreligger en alternativ förpliktelse att ersätta förpliktelsen att betala 110 (låneförbindelsen) med en skyldighet att istället leverera 100 egna eget kapitalinstrument. Andemeningen i arbetet som IASB har utfört är att likvärdiga rättigheter och förpliktelser ska redovisas på samma sätt. Under alla omständigheter kommer det aktuella företaget att antingen betala 110 eller leverera 100 eget kapitalinstrument (alternativt ha 100 eget kapitalinstrument utestående om inte optionen nyttjas).

Rättigheterna och skyldigheterna som illustreras ovan kan alltså komma att regleras på olika sätt men den ekonomiska substansen är likvärdig.

Exempel 1: Utgivande av ett konvertibelt skuldebrev (scenario 2)

Ett företag emitterar ett konvertibelt lån uppgående till 100 000 som innebär att emittenten måste betala innehavaren av konvertibel 110 000 om två år. Lånet ger också innehavaren rättigheten att erhålla 100 000 eget kapitalinstrument istället för att erhålla 110 000 i form av återbetalning av lånet (detta utgör en konverteringsoption). Nuvärdet av en framtida utbetalning av 110 000 uppgår vid transaktionen till 82 000. Priset för ett eget kapitalinstrument uppgår till 1,25. Det aktuella förslaget ger upphov till följande bokningar:

Steg 1
Redovisning av konvertibel

Debet Kassa	100 000
Kredit Finansiell skuld	82 000
Kredit Eget kapital (konverteringsoption)	18 000

Steg 2
Redovisning av räntekostnad

Under den aktuella perioden (2 år) kommer det att löpa en ränta på den utestående finansiella skulden uppgående till 28 000 innebärande att den finansiella skulden kommer att uppgå till 110 000 efter två år.

Debet Räntekostnad	28 000
Kredit Finansiell skuld	28 000

Förklaring i enlighet med modellen: När det konvertibla skuldebrevet initialt ska redovisas delas det upp i en skulddel och en eget kapital-del.

Steg 3
Reglering av konvertibel eller inte reglering av konvertibel

Efter det har gått två år står innehavaren av konvertibel inför ett val, att antingen nyttja konvertibelrättigheten eller att inte göra det. Antag först att konvertering äger rum:

Debet Finansiell skuld	110 000
Debet Eget kapital (konverteringsoption)	18 000
Kredit Eget kapital (stamaktier)	128 000

Om konverteringsmöjligheten inte äger rum:

Debet Finansiell skuld	110 000
Kredit Kassa	110 000
Debet Eget kapital (konverteringsoption)	18 000
Kredit Eget kapital (stamaktier)	18 000

Exempel 2: Utgivande av en säljoption (scenario 1)
Företaget ger ut 100 000 eget kapitalinstrument till ett värde av 0,9 per eget kapitalinstrument. Samtidigt ger företaget ut en sälj (put) option på 100 000 egna eget kapitalinstrument med ett lösenpris motsvarande 1,1. Optionen kan nyttjas om två år och det emitterande företaget erhåller i detta fall 10 000 som optionspremium. Nuvärdet av lösenpriset (110 000) uppgår till 82 000. Priset på ett eget kapitalinstrument uppgår till 1,25 om två år. Det aktuella förslaget ger upphov till följande bokningar:

Steg 1
Redovisning av utgiv aktier och av utgivande av utställd option

Debet Kassa	90 000
Kredit Eget kapital (stamaktier)	90 000

Steg 2

Redovisning av räntekostnad

Under den aktuella perioden (2 år) kommer det att löpa en ränta på den utestående finansiella skulden uppgående till 28 000 innebärande att den finansiella skulden kommer att uppgå till 110 000 efter två år.

Debet Räntekostnad	28 000
Kredit Finansiell skuld	28 000

Bokningar vad avser optionen innebär sedan att den första bokningen avseende det utgivna eget kapital-instrument bokas bort (till verkligt värde) och ersätts med en finansiell skuld som motsvaras av nuvärdet av återköpsvärdet samt en eget kapital-del.

Debet Kassa	10 000 (optionspremie)
Kredit Eget kapital (stamaktier)	90 000
Kredit Finansiell skuld	82 000
Kredit Konverteringsoption	18 000

Steg 3

Reglering av option eller inte reglering av option

Efter det har gått två år står optionsinnehavaren inför ett val, nämligen att antingen nyttja optionen eller att inte göra det. Antag först att optionen inte nyttjas:

Debet Finansiell skuld	110 000
Debet Eget kapital (konverteringsoption)	18 000
Kredit Eget kapital (stamaktier)	128 000

Om optionen nyttjas och regleras genom att leverera likvida medel bokas den finansiella skulden bort och värdet av konverteringsoptionen omklassificeras inom eget kapital. I dessa två exempel så framgår det

Om optionen inte nyttjas ska skulden och konverteringsrättigheten bokas bort och de ursprungligt utgivna aktierna redovisas. Och om konverteringsmöjligheten äger rum:

Debet Finansiell skuld	110 000
Kredit Kassa	110 000
Debet Eget kapital (konverteringsoption)	18 000
Kredit Eget kapital (stamaktier)	18 000

att en finansiell skuld som en del av ett sammansatt instrument och en förpliktelse att utsläcka ett finansiellt instrument skall hanteras likvärdigt. Eftersom detta inte framgått explicit i IAS 32, har det inverkat på praxis genom att det finns obesvarade frågeställningar såsom:

- Hur ska en förpliktelse att utsläcka ett variabelt antal egna eget kapitalinstrument hanteras?
- Hur ska transaktioner inom eget kapital ska hanteras, exempelvis vad gäller optioner utställda på icke bestämmande inflytande?

Avslutning

Som framgår av ovanstående exempel så leder de olika uppsättningarna till samma redovisning under de aktuella förutsättningarna och det är just det som är poängen. Ett finansiellt derivat som potentiellt kan leda till att ett eget kapital-instrument utsläcks ska analyseras för att bedöma helheten vad avser de kontraktuella rättigheterna och åtagandena vad gäller det faktiska derivatet och det underliggande eget kapitalinstrumentet. Det samma ska inte göras vad gäller finansiella skulder och tillhörande derivat som kan innebära att den finansiella skulden regleras genom att egna eget kapitalinstrument levereras. Den konceptuella andemeningen i det aktuella kapitlet i DP är beundransvärd. Ett grundläggande problem vad gäller dessa finansiella instrument är just att de är mycket komplexa till sitt innehåll och IASB:s arbete och modell skapar under alla omständigheter ett verktyg för att diskutera eventuella lösningar, marginalnyttan är hög, vilket inte är konstigt med tanke på innehållet i IAS 32.

PÅR FALKMAN

är redovisningsexpert på KPMG.

ÅSA KLASSON

är redovisningsexpert på KPMG.